

This is an electronic reprint of the original article. This reprint may differ from the original in pagination and typographic detail.

Please cite the original version: Putkuri, T. ; Lahti, M. ; Axelin, A. & Salminen, L. (2022)
"Muutakin kuin kuulumisia". Pro terveys 2, 20-21.

”Muutakin kuin kuulumisia”

Terveydenhoitajat tunnistavat herkästi lapsen ja nuoren henkisen pahoinvoinnin. Ennaltaehkäisevää apua halutaan tarjota, aina ja kaikkeen osaaminen ei riitä. Tällä kertaa tutkimus osaamisesta toi myös ratkaisuja eli Mielenterveyden edistäminen kouluterveydenhuollossa -verkkokurssin.

Lasten ja nuorten mielenterveysongelmien yleisyys ja hoidon tarpeen voimakas kasvu on herättänyt huolta jo pitkään. Koronapandemian pelätään heikentävän tilannetta entisestään ja merkkejä tästä on jo havaittavissa muun muassa nuorten lisääntyneinä ahdistusoireina. Neuvoloissa ja kouluissa työskentelevät terveydenhoitajat ovat mielenterveyskysymyksissä keskeisessä roolissa kohdatessaan lapsia ja nuoria säännöllisesti esimerkiksi terveystarkastusten yhteydessä.

Vahvuutena arviointi ja hoidon suunnittelu

Terveydenhoitajien vahvuudeksi osoitettiin lapsen ja nuoren voimien arviointi ja hoidon suunnittelu. Terveydenhoitajat kokivat osaavansa kerätä tietoa haastattelemalla ja havainnoimalla sekä rakentaa luottamuksellisen asiakassuhteen. Vahvuudeksi koettu kokonaisvaltainen lähestymistapa auttoi arvioinnin toteuttamisessa. Mielenterveyden arvioinnissa tarvitaan kuitenkin myös näyttöön perustuvia mittareita ja kyselylomakkeita, joista terveydenhoitajat kokivat tietävän liian vähän.

Hoidon suunnittelu koettiin vahvuutena ja hoitoon ohjaaminen yhtenä keskeisenä työtehtävänä. Terveydenhoitajat toivat esiin taitojaan motivoida lapsia ja nuoria hoitoon ja toimia heidän asiansa ajajina, mm. puhumalla vanhemmille tilanteesta ja järjestelemällä hoitoa. Yhteistyötaitot koettiin hyväksi, mikä osaltaan auttoi hoidon järjestämisessä. Terveydenhoitajat toivoivat enemmän tietoa mahdollisuuksista erilaisiin hoitopaikkoi-

Osaamista ja osaamistarpeita

Turun yliopiston hoitotieteen laitoksella tehdyssä tutkimuksessa hieman ennen koronapandemian alkua tutkittiin terveydenhoitajien osaamista ja osaamistarpeita mielenterveyteen liittyen (1).

Tutkimuksen aineisto kerättiin haastattelemalla neuvoloissa ja kouluterveydenhuollossa työskenteleviä terveydenhoitajia. Tuloksia tarkasteltiin hoitotyön prosessin vaiheita seuraten (2), jolloin saatiin kattava kuva hoitajien osaamisesta. Kussakin vaiheessa analysoitiin terveydenhoitajan vahvuudet ja osaamistarpeet (Kuvio 1).

hin ja oikeasta tavasta porrastaa hoitoa. Nykyisen toimintatavan, eri paikkoihin soitteluun avun saamiseksi lapselle ja nuorelle, terveydenhoitajat kokivat työlää.

”Mutta sitähan se on, just tätä kuuntelemista ja keskustelemista ja sitten ammatti-ihmisten etsimistä apuun.”

Kehittämishaasteina hoitotyön diagnoosit

Hoitotyön diagnoosien tekemiseen liittyen terveydenhoitajat toivat esiin yhtäältä taidollista osaamista ja toisaalta tiedollisia osaamistarpeita. He kertoivat tunnistavansa herkästi lapsen ja nuoren henkisen pahoinvoinnin ja huolestuttavat tilanteet. Hoitotyön diagnoosin tekemistä vaikeutti kuitenkin puutteellinen tieto eri mielenterveyshäiriöiden taustasyistä ja oireista. Hoitotyön diagnoosi saattaa olla

kouluterveydenhuollossa vieras käsite. Se ei liity tiettyyn sairauteen, vaan sillä pyritään kuvaamaan asiakkaan ongelmat, tarpeet tai riskit sekä niiden mahdolliset syyt ja seuraukset (2). Tarkoituksena ei siis ole diagnosoida mielenterveyshäiriötä, mutta tieto eri häiriöiden taustasyistä ja oireista auttaa erityisesti mahdollisten syiden ja seurausten kuvaamisessa.

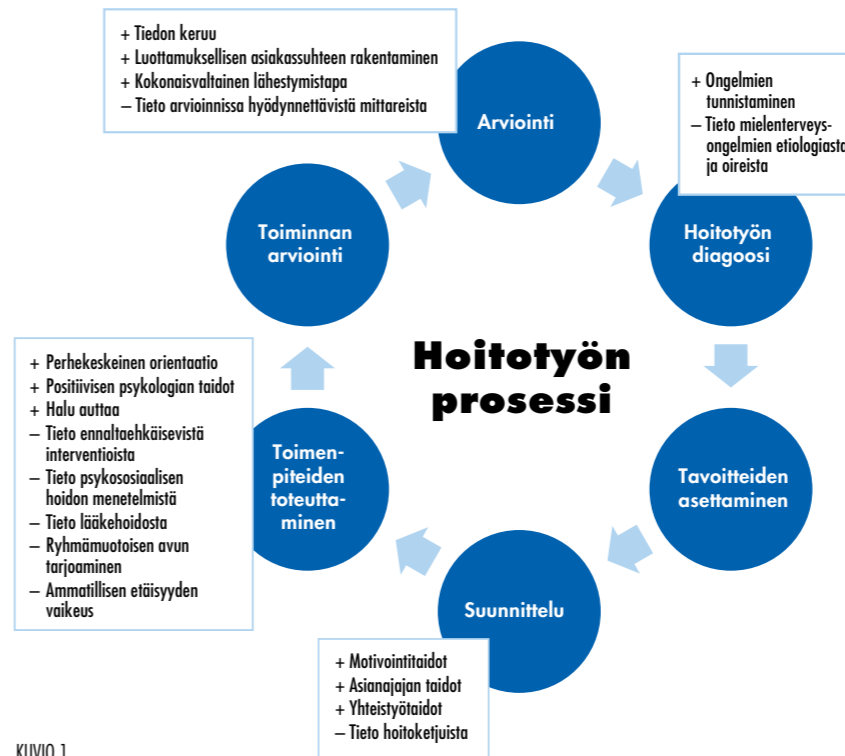
Erityisenä osaamistarpeena mielenterveyden toimenpiteet

Terveydenhoitajat kokivat erityisesti osaamistarpeita mielenterveyteen liittyvien toimenpiteiden toteuttamisessa. Sekä ennaltaehkäisy- ja psykososiaalisen hoidon menetelmiin että lääkehoitoon liittyvät tiedot koettiin puutteellisiksi. Lisäksi terveydenhoitajat kuvasivat kaipaavansa lisää taitoja mielenterveyspulmiin kohdistuvien ryhmien ohjaamiseen.

”Että saatais koulutusta semmoiseen lyhyt-, siinä varhaisessa vaiheessa, et ois se sisältö määritetty, et minkälaiset asiat kannattais puhua vaikka silloin, kun alkaa paniikkioireet tulla tai minkälaiset asiat jos alkaa olla mieliala-, masentuneisuutta tai muuta. Et kyllä jotkut sellaiset, muutaman käyntikerran protokolla, minkä vois käydä läpi, niin se ehkä jäməköttäsi vähän sitä, että se ei oo pelkästään sitä, että kysytään että mitä sinulle kuuluu.”

Myös kyky pitää ammatillista etäisyyttä mielenterveysasioissa koettiin riittämättömäksi. Tämä näkyi esimerkiksi terveydenhoitajien kuvauksissa siitä, kuinka kuormittavina lapsen ja nuoren mielenterveysongelmat koettiin ja kuinka ne

TERVEYDENHOITAJIEN VAHUUDET (+) JA OSAAMISTARPEET (-) MIELENTERVEYSTYÖSSÄ HOITOTYÖN PROSESSIN MUKAISESTI

KUVIO 1.

heijastuivat terveydenhoitajan omaan oloon. Terveydenhoitajat toivat esiin haluan auttaa lapsia ja nuoria, mutta työkalujen puuttuessa joutuivat toimimaan pitkälti oman persoonansa varassa. Tällöin ammattirooli voi jäädä ohueksi ja asiakkaiden ongelmat tulla liian läheisiksi. Auttamishalun lisäksi terveydenhoitajien vahvuutena näyttöäytyi perhekeskeinen lähestymistapa ja positiivisen psykologian taidot, kuten itsen tukeminen.

Puuttuvina palasina tavoitteet ja arviointi

Hoitotyön prosessin osalta tunnistettiin, etteivät terveydenhoitajat tuoneet esille tavoitteiden asettamista eikä toiminnan arviointia. Tavoitteiden asettamisessa tarkoituksena on nimetä hoitotyön diagnoosiin perustuen täsmälliset ja mitattavat tavoitteet sekä tavoiteaikataulu niiden saavuttamiseksi (2). Koska hoi-

totyön diagnoosin asettamiseen liittyi osaamistarpeita, sen heijastuminen myös tavoitteiden asettamiseen on ymmärrettävää. Tavoitetta on vaikea asettaa, jos ongelmaakaan ei ole tarkasti määritelty. Toiminnan arvioinnin merkitys hoitotyön prosessissa on tarkastella asetettujen tavoitteiden saavuttamista tehtyjen toimenpiteiden avulla ja arvioida tarkastelun perusteella jatkotoimien tarvetta (2). Tarvittaessa hoitotyön prosessi käynnistyy uudelleen alusta, mikäli tavoitteita ei ole saavutettu. Myös tämän puutteen kohdalla prosessin aiempien vaiheiden merkitys korostuu; ilman selkeitä tavoitteita toiminnan arviointi on hankalaa.

Verkkokurssin osaamisen kehittämiseen

Merkillepantavaa on, että terveydenhoitajien osaamistarpeet painottuivat pitkälti teoreettiseen tietoon mielenterveydestä.

Sen sijaan mielenterveyden perustana olevat yleisemmät taidot, kuten vuorovaikutustaidot, näyttöäytyivät vahvoina. Lisäosaamista tarvitaan siis interventioihin ja ylipäättään mielenterveyteen liittyen (myös 3). Terveydenhoitajat kuitenkin muistuttivat, että osaamisen lisäksi tarvitaan myös riittävästi resursseja.

”Ja vaikeeta on se, ettei oo riittävästi aikaa. Se on oikeestaan kaikista vaikeinta, mikä nyt oikeestaan ois pitänyt jo ekana sanoa. Että on niin paljon päivittäin huolivastaanotolla, että pelottaa joskus kysyä, että onko mitään muuta, kun siellä on viisi jonossa oottamassa.”

Tutkimuksen tulosten pohjalta kehitettiin kouluterveydenhoitajille suunnattu Mielenterveyden edistäminen kouluterveydenhuollossa -verkkokurssikokonaisuus. Kokonaisuus sisältää kolme tunnin mittaista verkkokurssia, joilla käsitellään mm. mielenterveysongelmien ennaltaehkäisyä sekä keinoja oireilun vähentämiseksi. Verkkokurssit on julkaistu Oppiportissa (4), jonka kautta ne ovat kouluterveydenhoitajien hyödynnettävissä aikaan ja paikkaan sitomatta. ●

LÄHTEET

- Putkuri T, Salminen L, Axelin A, Lahti M. Good interaction skills are not enough – competency in mental health issues in child health clinics and school health services. *Scand J Caring Sci* 2021;35(3):988–97.
- Fortinash KM. The nursing process and standards of practice. Teoksessa Fortinash K M & Holoday Worret PA (toim.) *Psychiatric mental health nursing*. 5th edition. 2014. Elsevier Health Sciences.
- Markkanen P, Anttila M, Välimäki M. Supporting Student's Mental Health: A Cross-Sectional Survey for School Nurses. *Children* 2021;8(2):129.
- Oppiportti. Mielenterveyden edistäminen kouluterveydenhuollossa, koulutuskokonaisuus. Kustannus Oy Duodecim. <https://www.oppoportti.fi/op/okk00024>

TIINA PUTKURI
sh, th, TtM, lehtori,
Laurea-ammattikorkeakoulu

MARI LAHTI
sh, TtT, postdoc-tutkija, hoitotieteen laitos,
Turun yliopisto, Terveys ja hyvinvointi,
Turun ammattikorkeakoulu

ANNA AXELIN
sh, TtT, apulaisprofessori,
Hoitotieteen laitos,
Turun yliopisto

LEENA SALMINEN
th, TtT, professori,
Hoitotieteen laitos,
Turun yliopisto